

Baggrundsnotits

Socialudvalgets besøg i Japan den 1. – 6. september 2013

Indholdsfortegnelse

Landefakta og overblik	2
Ældrepolitik i Japan	6
Handicappede borgere i Japan	8
Robot- og velfærdsteknologi i Danmark og Japan.....	9
Japans økonomiske politik - Abenomics	11
Japans frihandelsambitioner	14
Japans energipolitik	15
Japans landbrug	16
Japans udenrigspolitik – baggrund: forholdet til naboerne	17
Japans historie indtil 1952	19

Baggrundsnotits

Socialudvalgets besøg i Japan den 1. – 6. september 2013

Landefakta og overblik

Geografi

Areal: 377.899 km² (Danmark: 43.094 km²)

Indbyggertal: 126,5 mio.

Sprog

Japansk

Regering

Statsoverhoved: Kejser Akihito (siden 1989)

Regeringsleder: Premierminister Shinzo Abe (siden 26.12.12)

Udenrigsminister: Fumio Kishida (siden 26.12.12)

Vicepremierminister og finansminister: Taro Aso (siden 26.12.12)

Økonomi

BNI per capita: 34.788 USD i 2011

(Economist Intelligence Unit)

Vækst i BNP i 2012: 1,9%

BNP-vækst i fra 2007-2011: -0,1

(Economist Intelligence Unit)

Valuta: Yen (¥, JPY)

Religion

Shintoisme/buddhisme

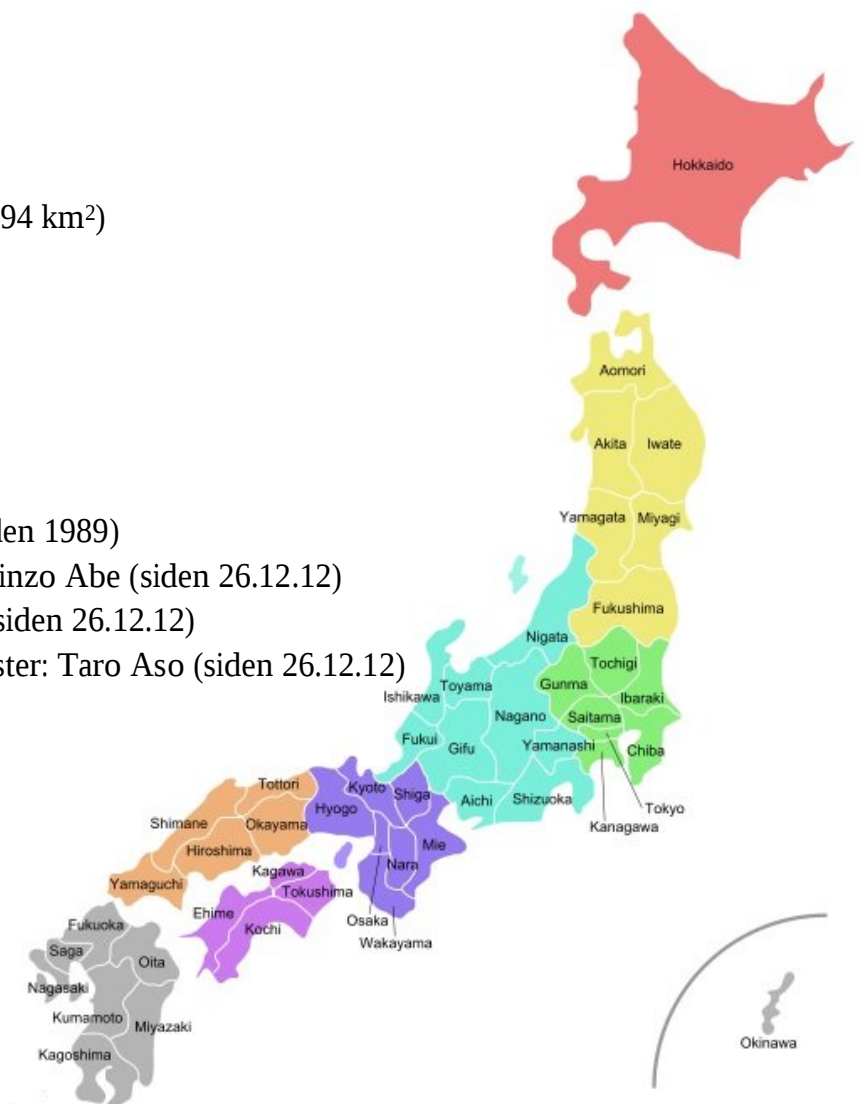
Diet - Japans parlament

Diet består af to kamre, den Rådgivende Forsamling og Repræsentanternes hus.

Repræsentanternes Hus (underhuset) er den lovgivende magt og har 480 medlemmer, der vælges for fire år af gangen. Premierministeren udpeges af et flertal i underhuset, der desuden kan gennemtrumfe lovforslag, der måtte blive stemt ned af den Rådgivende Forsamling, såfremt der kan mønstres 2/3 flertal. Den Rådgivende Forsamling (overhuset) har 242 medlemmer, der vælges for en seksårig periode. Hvert tredje år er halvdelen af medlemmerne på valg (juli 2013).

Indenrigspolitik

Det konservative Liberal-demokratiske Parti (LDP), der har siddet på magten i langt hovedparten af Japans efterkrigshistorie, vandt en jordskredssejr ved underhusvalget december

Baggrundsnotits

Socialudvalgets besøg i Japan den 1. – 6. september 2013

2012 og smed eftertrykkeligt Japans Demokratiske Parti (DPJ) på porten efter kun 3½ år i regeringskontorerne. Premierminister Shinzo Abe kunne således på ny sætte sig i den stol, han i 2007 måtte forlade efter kun et lille år på posten. LDP's mandattal voksede fra 119 til 294 af 480 sæder. LDP besidder dermed over halvdelen af pladserne i underhuset, og har sammen med et mindre samarbejdsparti (New Komeito) over 2/3 af pladserne i underhuset.

Ved Overhusvalget i juli 2013 sejrede LDP endnu en gang, og har dermed alene absolut flertal i både under- og overhuset. Valgsejren ved Overhusvalget udlægges mere som et personligt mandat til Abe og et ønske om politisk stabilitet end som en overvældende vælgertilslutning til LDP's partiprogram. Det hører også med i billedet, at oppositionspartierne stort set er imploderede eller har gjort sig selv irrelevante.

Abes skal udnytte de næste tre år til at vise politisk lederskab og få truffet de beslutninger, der skal til for at skabe ny økonomisk vækst i Japan. Det er det, han og LDP vil blive bedømt på om tre år.

Baggrunden for valgsejren er "Abenomics" og den bemærkelsesværdige effekt på kort sigt, som Abes økonomiske politik allerede har haft, siden han overtog premierministerposten for godt et halvt år siden. Efter to årtiers lav vækst er optimismen pludselig vendt tilbage i det japanske samfund. Aktieindekset på Tokyos børs er steget 80 % siden årsskiftet, og Japans økonomiske vækst i 1. kvartal 2013 (4,1% annualiseret) var den højeste blandt G-7 landene. Alt sammen indtil videre mest på grundlag af klare udmeldinger og en ekspansiv finans- og pengepolitik.

Nationalisme i Japan

LDPs sejr ved underhusvalget blev af mange internationale medier, herunder Economist udlagt som en markant højredrejning i det japanske parlament. Og der er risiko for, at de territoriale konflikter, særligt den med Kina, vil skubbe Japan i mere nationalistisk retning. Men grundlæggende er nationalismen i den japanske befolkning ikke steget afgørende, og det er heller ingen umiddelbare tegn på, at det vil ske. Bekymringen blandt landene i NØ Asien er stor for et mere nationalistisk Japan. Men en del af hvad landene i regionen betegner som øget nationalisme, må også betegnes som en "normalisering" af Japan, der siden 2. verdenskrig har underspillet sine sikkerhedspolitiske kort.

Japan regionalt og globalt

Forholdet til Europa er godt og hviler primært på handelsmæssige relationer. Det er både Danmarks og Japans ambition, at EU og Japan i de kommende år udbygger det handelsmæssige såvel som det politiske samarbejde. Ambitionen omfatter bl.a. en EU-Japan frihandelsaftale

Baggrundsnotits

Socialudvalgets besøg i Japan den 1. – 6. september 2013

(FTA), hvis indledende forhandlingsrunde blev holdt i april 2013. Det ambitiøse mål er at undertegne en aftale allerede i 2014.

Den nye regering prioriterer forholdet til USA og ASEAN-landene særlig højt. Den militære alliance med USA har siden anden verdenskrig været en hjørnesten i japansk udenrigs- og sikkerhedspolitik. Alliancen med USA indebærer også et samarbejde om missilforsvar, som er afgørende i forhold til afbalanceringen af Kina og i forhold til Nordkorea, som har gennemført flere missilaffyringer og atomprøvesprængninger.

Økonomi

Japan er verdens tredjestørste økonomi efter USA og Kina. Produktionsapparatet er højteknologisk, verdens mest energieffektive, hvilket danner grundlag for en række store internationalt konkurrencedygtige og innovative japanske virksomheder. Med jordskælvet i marts 2011 fik også Japans økonomi sig en rystetur. De berørte områder på Japans nordøstkyst vil være år om at komme sig ovenpå ødelæggelserne efter jordskælvet, tsunamien og atomkatastrofen.

En aldrende befolkning, stigende offentlige udgifter og en række erhvervssektorer, som er beskyttet imod udenlandsk konkurrence er de væsentligste strukturproblemer, der skal løses for at få japansk økonomi på ret køl igen. Den offentlige gæld er stigende og udgjorde ca. 240 % af BNP i 2012.

Japan har en lav fertilitetsrate på 1,21, hvilket medfører, at befolkningen skrumper og gennemsnitligt bliver ældre og ældre. Japan er blandt de lande i verden, som har flest borgere over 65 år (22,9%), hvoraf hele 8,5 mio. er over 80 år. Arbejdsstyrken udgjorde i 2010 cirka 50% af den samlede befolkning.

Handelspolitik/ forholdet til Danmark

Ca. 75 danske virksomheder er etableret i Japan, heraf adskillige med en mangeårig, udbytterig tilstedeværelse. Men potentialet for dansk eksport er langt fra udtømt, især set i lyset af et øget fokus på grøn energi og energieffektivitet. Vedvarende energikilder og energirigtige løsninger til bolig- og byggesektorerne er efterspurgt i Japan, men også medicinske og farmaceutiske produkter og dansk design er på fremmarch i det japanske marked.

Japan var i 2012 Danmarks 12. største eksportmarked, og Danmark er et af de få EU-lande, som har overskud på betalingsbalancen med Japan. Den samlede danske eksport til Japan udgjorde 21,8 mia. kroner i 2012, hvoraf 12 mia. kroner er eksport af varer, og 9,8 mia. kroner eksport af tjenesteydelser. Dette svarer til 2% af den samlede danske eksport. Japans

Baggrundsnotits

Socialudvalgets besøg i Japan den 1. – 6. september 2013

vareeksport til Danmark var i 2011 på 2,9 mia. kr. Danmark er blandt de få lande i EU, der har et handelsoverskud ift. Japan.

Fødevarer- og medicalsektorerne står for over halvdelen af dansk vareeksport til Japan. Landbrugs- og fødevarersektoren eksporterede i 2012 for 4,9 mia. kroner, hvoraf salg af svinekød alene udgjorde 3,8 mia. kroner. Eksporten af medicinske og farmaceutiske produkter lå på 3,3 mia. kroner i 2012.

Baggrundsnotits

Socialudvalgets besøg i Japan den 1. – 6. september 2013

Ældrepolitik i Japan

Det danske velfærdssamfund står over for store udfordringer med en voksende ældrebyrde, stigende sundhedsudgifter, et begrænset økonomisk råderum og på sigt mangel på arbejdskraft. Det er Danmark dog ikke ene om. Japan står allerede ansigt til ansigt med disse udfordringer. Det er derfor oplagt at skæve til Japan som et levende laboratorium i forsøget på at finde løsninger til at håndtere et aldrende samfund. Japan har verdens ældste befolkning med en gennemsnitlig levealder på hhv. 80 år for mænd og 86 for kvinder. Knap $\frac{1}{4}$ af befolkningen er over 65 år, og det forventes, at andelen vil stige til $\frac{1}{3}$ i 2035.

I Japan har den førstefødte søn traditionelt taget sig af sine forældre. Da kvinder ofte er hjemmegående i Japan, har det almindeligvis været svigerdatteren, som reelt har stået for plejen. Men den traditionelle konfucianske familiekultur i Japan eroderer, og det bliver mindre almindeligt, at flere generationer bor under samme tag. I 1980 levede 53% af ældre mennesker over 65 år med deres børn. I 2010 var tallet blot 18%, og i det forventes, at antallet af ældre, som bor alene, vil vokse markant de kommende år.

Som mange andre avancerede økonomier er Japan i færd med at hæve pensionsalderen for at imødekomme længere levetid og færre hænder på arbejdsmarkedet. Japans pensionsalder - mindstealderen for at modtage pensionsydelse - blev i april d.å. hævet til 61 år, og vil blive gradvist hævet til 65 år i 2025. Tallene kan forekomme bemærkelsesværdige lave, når man tager Japanernes høje levealder i betragtning, men en OECD undersøgelse fra 2011 viser, at Japan ligger helt i toppen af OECD målt på *faktisk* tilbagetrækning. Den gennemsnitslige faktiske alder hvor ældre mennesker trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet i Japan er således 69 år for mænd og 67 for kvinder. De tilsvarende tal for Danmark i undersøgelsen er hhv. 64 og 61 år.

Alle japanere er dækket af en pensionsordning ved lov. "Employees' Pension Insurance System" er for fuldtidsansatte med et månedligt pensionsbidrag på 16,8% af lønnen, hvoraf halvdelen betales af arbejdsgiver. Det er meget almindeligt at pensionssystemet suppleres med andre ordninger i både private firmaer og offentlige institutioner.

Pensionssystemet har været heftigt debatteret i Japan. I 2009 hævdede man andelen, som staten indbetaler til National Pension System, fra $\frac{1}{3}$ til halvdelen, men uden at finde yderligere finansiering. Det er nu planlagt at momsen skal hæves fra 5 til 8% i april 2014, og til 10% i 2015 for at finansiere de voksende pensionsudgifter uden at forøge Japans gæld.

Baggrundsnotits

Socialudvalgets besøg i Japan den 1. – 6. september 2013

Yderligere læsning om den grå tsunami:

<http://www.oecd.org/insurance/public-pensions/ageingandemploymentpolicies-statisticsonaverageeffectiveageofretirement.htm>

<http://www.oecd.org/els/emp/Older%20Workers%20Japan-MOD.pdf>

<http://www.businessweek.com/articles/2013-02-28/in-japan-the-rising-cost-of-elder-care-and-dying-alone>

http://takayama-online.net/pie/stage3/Japanese/d_p/dp2012/dp574/text.pdf

Baggrundsnotits

Socialudvalgets besøg i Japan den 1. – 6. september 2013

Handicappede borgere i Japan

Den nuværende japanske handicappolitik er baseret på ”The fundamental law for disabled persons” vedtaget i 1993 af det japanske parlament. Loven sikrer de handicappedes grundlæggende rettigheder og forbyder diskrimination. FN erklærede årtiet fra 1993 til 2003 for de asiatiske handicappedes årti og loven skal derfor ses ind i den kontekst. En person med et handicap defineres i japansk lov som en “whose daily life or life in society is substantially limited over the long term due to a physical, mental retardation or men disability.”

I 1960erne vedtog Japan en lov, der henstillede til japanske virksomheder og institutioner om at øge andelen af handicappede borgere på arbejdsmarkedet. Målet var en handicapkvote på 1,3% (statslige institutioner 1,6%). Selvom loven kun var af moralsk karakter blev målene hurtigt opnået – ikke mindst på grund af den høje økonomiske vækst og den høje efterspørgsel på arbejdskraft dengang. Men oliekrisen i 1970erne betød, at mange handicappede blev afskediget og den japanske regering indførte derfor juridisk bindende krav om at virksomheder skulle have en handicapkvote på 1,5% (statslige institutioner på 1,9%). Kvoterne blev i 1998 hævet til 1,8% (statslige institutioner 2,1%) blandt andet på baggrund af, at psykisk handicappede blev medregnet fra 1988.

Japanske handicappedes juridiske rettigheder er i overensstemmelse med FNs, men implementeringen kritiseres bl.a. af organisationen DPI-Japan. Langt over halvdelen af handicappede går på specialskoler, hvilket distancerer dem fra arbejdsmarkedet, og tal viser også at handicappedes erhvervsfrekvens er bemærkelsesværdigt lavere end i andre lande. I en WHO rapport fra 2011 fremgår det, at erhvervsfrekvensen for handicappede er på 22,7% hvilket er langt under det normale for udviklede lande. Efter specialskoler får mange handicappede borgere såkaldte ”skånejobs” med lav løn. Derfor kan kun mindretallet af handicappede borgere forsørge sig selv. Det betyder at få handicappede borgere har mulighed for at leve samme liv som resten af befolkningen. Samtidig har man i skånejobs færre rettigheder i forhold til arbejdsmarkedet og pension end folk med almindelig arbejde.

Japans handicappede er sikret grundlæggende rettigheder til at kunne have et ”normalt” liv – i medfør af FNs konventioner. Men når det kommer til realiteterne halter Japan dog bagefter, og handicappede er i højere grad ekskluderet fra samfundet end vi ser i andre udviklede lande.

Japans sans tekniske løsninger har været til gavn for handicappede i Japan. Det japanske Indenrigsministerium har som mål for 2017 at alle mulige TV-programmer skal være tekstet til gavn for døve. Samtidigt har Japan designet mobiltelefonen Raku Raku, solgt i 8 mio. eksemplarer, der med ekstra store taster er nemmere at bruge for handicappede. Desuden kan den omdanne indtalte beskeder til tekstbeskeder.

Baggrundsnotits

Socialudvalgets besøg i Japan den 1. – 6. september 2013

Robot- og velfærdsteknologi i Danmark og Japan

Japan er berømt for robotter og integrationen af dem på velfærdsområdet. Sammen med it-løsninger er de med til at forbedre livskvaliteten hos de ældre og syge. De kan skabe et bedre arbejdsmiljø for pleje- og sundhedspersonale, da de aflaster og ofte sparer dem tid, som de i stedet kan bruge på omsorg til de ældre. Endelig kan robotterne varetage opgaver, som i dag varetages af menneskehænder, så vi i fremtiden kan opretholde vores velfærdssystem, selvom der bliver færre hænder på arbejdsmarkedet. Robotterne er med andre ord med til at opfylde målsætningen om, at vi alle skal kunne leve et godt og uafhængigt liv - også når vi bliver ældre. Ved at satse på robot- og velfærdsteknologi søger Japan at bruge det aldrende samfund som vækstmotor ved bl.a. at opnå større markedsandele inden for robot- og velfærdsteknologi, men også ved at muliggøre at ældre kan blive længere på arbejdsmarkedet.

Desværre er der mange af de nye teknologiske løsninger udviklet i Japan, som ikke kommer på markedet. Det skyldes, at sikkerhedsreglerne i Japan er meget restriktive, hvilket sammen med det forhold at japanernes ofte ikke ønsker at agere som ”testpersoner”, gør det svært for virksomhederne at teste de nyudviklede apparater.

Derfor har flere japanske virksomheder efter devisen: ”If you want to get to know the tiger, you go to the jungle not to the zoo” søgt til Danmark, hvor de har indgået aftaler med danske kommuner om at teste deres apparater i den virkelige verden. En stor offentlig sektor, offentlig støtte til forskning og udvikling samt offentlig-private partnerskaber gør Danmark til et interessant testland. Det danske nationale sundhedsvæsen, som registrer hele den danske befolkning fra foster til grav, gør det nemt at rekruttere og fastholde testpersoner, hvorfor danskerne har et lavt frafald i tests. Endvidere er de danske ældre, i modsætning til deres japanske jævnaldrende, ikke blege for at udtrykke deres utilfredshed med et givet produkt. Kombinationen af disse faktorer inklusiv Danmarks stærke position i både life science og ICT giver frugtbare betingelser for udvikling og afprøvning af nye produkter.

Det dansk-japanske samarbejde inden for velfærdsteknologi har medført flere gode resultater. Den terapeutisk sælrobot Paro til blandt andet demente udviklet af AIST (National Institute of Advanced Industrial Science and Technology) og en ny prototype af den kombinerede seng og kørestol RoboticBed udviklet af japanske Panasonic er begge testet af danske brugere. Senest er professor Ishiguros kommunikationsrobot, Telenoid, blevet testet af bl.a. Aalborg og Svendborg kommune. Danmark er så fast integreret i japanernes bevidsthed, når det kommer til robottestning, at forskere ved Osaka Robot Laboratory ligefrem har udtalt, at ”Fyn er et europæisk Silicon Valley for robot og velfærdsteknologi”. Ved fortsat at indgå testaftaler med Japan tiltrækker Danmark i første omgang japanske investeringer. Derudover sikrer vi, at produkterne tilpasses europæiske standarder, så vi efterfølgende får unik adgang til den nyeste

Baggrundsnotits

Socialudvalgets besøg i Japan den 1. – 6. september 2013

velfærdsteknologi inden for velfærdsområdet. Det er forhåbningen, at det japanske engagement i Danmark med tiden vil resultere i forsknings- og uddannelsesaktiviteter i Danmark og derved et endnu stærkere og bedre samarbejde.

Der har i en række år været drøftelser mellem Danmark og Japan om en formel samarbejdsaftale på velfærds/robotområdet. Målet med aftalen skal være at udvikle sikkerhedsstandarder for service- og velfærdsrobotter, en international standardisering af service- og velfærdsrobotter samt nye rammevilkår for feltforsøg med velfærds- og servicrobotter i Danmark herunder feltforsøg med nye teknologier uden CE-mærkning.

Baggrundsnotits

Socialudvalgets besøg i Japan den 1. – 6. september 2013

Japans økonomiske politik - Abenomics

Siden Abenomics blev lanceret under valgkampen til Underhuset (den 12. december 2012) har premierminister Abes tre ”pile” påkaldt sig stor national og international opmærksomhed. Formålet med de tre pile er at dræbe Japans økonomiske dæmon, deflation, der har plaget landet i næsten to årtier, og at få gang i øget økonomisk vækst.

Den første pil, quantitative/qualitative easing (QQE), ramte plet. Aktiemarkedet steg fra november til maj med næsten 80% og yen/dollar-kursen dykkede med over 30% til gavn for eksporten. Men måske vigtigst begyndte stemningen at forandre sig i Japan. Det var som om, at befolkning og virksomheder begyndte at genvinde optimismen. Det satte sig klart igennem i væksttallene, med en vækst i årets første kvartal på 4,1% (på årsbasis). Særligt glædeligt var det, at væksten primært blev drevet af øget privatforbrug. Forbrugertillidsindekset var med 45,7 i maj på et niveau, der ikke er set siden før Lehman-chokket i 2008. Også maskinindkøb er steget svagt, hvilket er en indikation på øget fremtidig vækst. Nationalbankens ”Tankan-indeks”, som måler virksomheders forventninger til fremtiden, har vist en støt stigende forbedring siden december. Endnu har det økonomiske opsving ikke for alvor sat sig igennem i almindelige menneskers økonomi. Direktøren for drikkevarefirmaet Kirin fortalte ambassaden, at man ikke havde set en stigning af salget af kerneprodukterne øl og sodavand. Til gengæld var salget af dyr champagne gået gennem loftet...

Kuroda har gentagende gange understreget, at han vil gøre ”whatever is necessary” for at overkomme deflationen og fortsætte den løse pengepolitik i ”så lang tid det er nødvendigt” for at opnå en stabil inflation på 2%. Kuroda har lovet at nå inflationsmålet på 2% i løbet af to år, hvilket alle er enige om vil blive en særdeles stor udfordring. Et kritikpunkt er, at Kuroda har igangsat en ”tidsindstillet bombe” ved at love, at målet nås om kun to år. I dette finansår forventer Nationalbanken en inflation på 0,7%.

Abenomics anden pil, igangsættelsen af offentlige arbejder, tales der mindre om, hvilket er en erkendelse af, at her ikke meget nyt. Japan har gennem de sidste 20 år forsøgt at bekæmpe lav vækst med offentlige arbejder uden at det for alvor har gjort en forskel. Parlamentet vedtog et supplerende budget på 13,1 billioner JPY. Pengene vil primært blive brugt til genopbygning, ”vækstskabelse” og revitalisering af ”udkants-Japan”. Anden pil har stærkt præg af at være lidt sukkervand, der skal få de bitre piller til at glide ned.

Tredje pil - vækstplanen

Den 14. juni blev Abenomics længe ventede tredje pil, vækststrategien, fremlagt i fuldt omfang. Mens første og anden pil havde til hensigt at kickstarte økonomien, var formålet med

Baggrundsnotits

Socialudvalgets besøg i Japan den 1. – 6. september 2013

sidste pil at præsentere de tiltag, som skal gøre væksten bæredygtig på længere sigt, og dermed adskille Abenomics fra de sidste knap to årtiers mange kortsigtede væksttiltag.

Målet er, at Japan skal have en årlig nominel vækst på 3% (2% reel) de næste ti år. Det skal bl.a. sikres ved at støtte kvinder (laveste i OECD) og unges deltagelse i arbejdsmarkedet, et større udbud af pladser i dagsinstitutioner, en fordobling af landbrugsindtjening- og eksport samt en tredobling af eksport af højteknologisk infrastruktur (fx atomteknologi og højhastighedstog) inden 2020. Strategien indeholder også en lovende liberalisering af elektricitetsmarkedet samt en opfordring til at genstarte atomkraftværkerne, som alle på nær ét har været slukket siden 2012. Endelig er der i strategien et forslag om at indføre ”special economic zones” med særlig lempelig regulering. Zonerne skal tiltrække udenlandske investorer og gøre det mere attraktivt at bo i Japan for højtuddannet arbejdskraft.

Vækststrategien er rig på numeriske målsætninger, men fattig på konkrete bud på, hvordan man skal nå de ambitiøse mål, og tiltagene ligner til forveksling de i alt fem vækstplaner, som Japanske regeringer har præsenteret i de sidste fire år. Fordoblingen af landbrugsindtjening skal nås ved at sammenlægge de mange mindre jordlodder, der er den primære årsag til japansk landbrugs ineffektivitet, men der præsenteres ikke konkrete forslag til, hvordan det skal foregå. ”All we got was mere targets” var den skuffede opsummering af professor Takatoshi Ito, Abes økonomiske rådgiver i hans forrige regeringsperiode (2006), der ellers har været en særdeles varm fortaler for Abenomics. Særligt skuffende var det, at den nødvendige liberalisering af det stive og skæve japanske arbejdsmarked, som bl.a. skulle gøre det lettere for virksomheder at afskedige medarbejdere, glimrede ved sit fravær i den endelige version af strategien.

Markedet havde på baggrund af premierministerens retorik og den dristige monetære politik tydeligvis forventet en mere dristig og nytænkende vækstpolitik. Den fik de ikke, og reaktionen kom prompte. Nikkei-indekset fald med næsten 20% siden det toppede i slut-maj og tilmed er yennen siden blevet styrket med 5% ift. dollaren.

Abes regering har med vækststrategien skulle ramme en svær balance mellem at sende et signal om tilstrækkelig handlekraft til at foretage de hårde reformer uden samtidig at træde LDP's kernevælgere over tærne inden lokalvalget til bl.a. Tokyos byråd afholdt i juni samt det førømtalte overhusvalg i juli.

Med en sikker valgsejr til Overhusvalget, har Abe når parlamentet åbner efterårssamlingen ingen undskyldning for endnu en gang at udskyde de tiltrængte reformer.

En fjerde pil?

Ambassaden deltog i World Economic Forum i Tokyo den 11. juni, hvor Abe optrådte særdeles overbevisende og determineret. Han gentog flere gange et af Margaret Thatchers

Baggrundsnotits

Socialudvalgets besøg i Japan den 1. – 6. september 2013

valgsprog: ”TINA – There Is No Alternative”. Reformerne vil komme, lovede Abe og økonomiminister Amari. Japans elite, der lyttede, var tydeligvis imponerede og Abes tale blev modtaget med et stående bifald.

Den tredje pil – arbejdsmarkedsreformerne - ramte ikke målet. For at markedet skal bevare tiltroen til Abenomics, bliver Abe nødt til at skyde den tredje vækstpil af igen, og næste gang skal den være ladet med større dristighed. Mange økonomer venter uden tvivl i spænding på at parlamentsåret begynder og de forventede reformer iværksættes.

Buen må også spændes med en fjerde pil for at bekæmpe Japans enorme offentlige gæld, der nærmer sig 240% af BNP. Hvis pilene skal virke, kommer det til at gøre ondt på store dele af befolkningen, ikke mindst LDPs kernevælgere (de ældre og landbefolkningen). Abe har før udvist det nødvendige lederskab og trods stærk modstand i eget parti med beslutningerne om at indtræde i forhandlinger om TPP og EU FTA, som er helt nødvendige løftestænger for såvel strukturreformer som for at skabe handel og vækst i Japan, men som er særdeles upopulære hos en af LDPs vigtigste vælgergrupper – landmændene. Samme lederskab skal udvises fra september, hvis Abenomics skal blive en succes.

I sidste ende er det virksomhederne, der skal drive væksten opad. Derfor er det måske vigtigst, at virksomhedernes ”animal spirit” vækkes til live og de aggressivt begynder at investere igen. Spæde tegn indikerer, at det er tilfældet. Men troværdige, konkrete vækstinitiativer, strukturreformer samt indgåelse af frihandelsaftaler vil være nødvendige for at genskabe ”et stærkt Japan”, som premierminister Abe ønsker. Det bliver ikke let for regeringen at gennemtrumfe reformerne, men det ambassadens vurdering, at Abes og Kurodas eksperiment stadig har en god mulighed for at blive en succes.

Baggrundsnotits

Socialudvalgets besøg i Japan den 1. – 6. september 2013

Japans frihandelsambitioner

Frihandelsaftaler er en central del af regeringens vækstplan. Udover øget eksport og privatforbrug er gevinsterne ved aftalerne, at de skaber et pres for deregulering og reformer internt i Japan, herunder særligt landbruget, hvor pres udefra er nødvendigt.

Japan indtrådte her til sommer i forhandlingerne om TPP/Trans-Pacific Partnership Agreement. Med Japan omfatter TPP således verdens største og tredjestørste økonomier og 38 pct. af den samlede verdenshandel.

Ambitionerne for TPP er særdeles høje da man som udgangspunkt vil fjerne af alle toldbarrierer mellem alle deltagende lande. Det er planen, at forhandlingerne skal være afsluttet allerede dette år. Det er dog ambassadens vurdering, at det vil blive særdeles vanskeligt at blive færdig i år – trods det momentum som regionale frihandelsaftaler har i øjeblikket.

Kommer TPP-aftalen på plads, har den japanske regering anslået, at dette vil kunne give en stigning i Japans BNP på 0,66 pct. (3,2 billioner JPY). Flere økonomer har dog pointeret, at regeringens beregninger undervurderer afkast fra investeringer og services. Indregnes disse, vil stigningen i Japans BNP være knap 2 pct. af BNP (9,5 billioner JPY).

Japans økonomiske tyngde gør, at landet kommer til at indtage en central position i TPP-forhandlingerne. Men Japans tøven – man har barslet med at indmelde sig forhandlingerne i over 2 år - har svækket forhandlingsposition. Ikke mindst fordi de øvrige parter allerede har forhandlet en række forhold på plads, som Japan nu kan blive tvunget til at acceptere.

Abe skal træde varsomt, idet et af LDP's valgløfter var, at Japan kun ville tiltræde TPP, hvis Japan kan opnå beskyttelse af sensitive landbrugsprodukter. Beskyttelse af sensitive produkter er dog svært foreneligt med målet om en omfattende og ambitiøs TPP-aftale.

Regeringen har foruden TPP-forhandlingerne åbnet frihandelsforhandlinger med EU og trilaterale frihandelsforhandlinger med Kina og Sydkorea. EU-forhandlingerne består af en frihandelsaftale og en politisk rammeaftale, som er koblet sammen. Første forhandlingsrunde for de to aftaler fandt sted i april i hhv. Bryssel og Tokyo. EU-aftalen skal i princippet være færdigforhandlet til foråret 2014.

Baggrundsnotits

Socialudvalgets besøg i Japan den 1. – 6. september 2013

Japans energipolitik

For 2½ år siden lå Japans energipolitik på en fast kurs på grundlag af en tæt forståelse mellem politikerne og storindustrien - og uden nævneværdig offentlig debat: Fremtiden var baseret på en væsentlig udbygning af antallet af kernekraftværker, således at nuklear energi ville stige fra at dække knap 30% af elforsyningen i 2010 til at dække 53% i 2030.

Den 11. marts 2011 ændrede alt. Det kraftige jordskælv og den altødelæggende tsunami gik hårdt ud over Fukushima Daiichi-atomkraftværket med nedsmeltning og radioaktivt udslip til følge. Håndteringen af katastrofen underminerede den japanske befolknings tiltro til atomkraftværkers sikkerhed og fik almindelige borgere til at gå på gaden i demonstrationer i et omfang, som ikke er set i Japan siden 1960'erne. I skrivende stund producerer kun 1 (et) af Japans atomkraftværker strøm. Kun 1% af Japans energiproduktion kommer fra vedvarende energi. 10% kommer dog fra vandkraft.

På baggrund af Fukushima-ulykken lancerede DPJ (Japans Demokratiske Parti) i september 2012 en helt ny energi- og miljøpolitik - "Innovative Energy and Environment Strategy". Det mest kontroversielle element var en fuldstændig udfasning af kernekraft inden 2040, et forslag som mødte stor modstand i industrien.

Efter LDP kom til magten i december 2012, annoncerede Premierminister Shinzo Abe, at "Innovative Energy and Environment Strategy" skal tages op til total revurdering. Atomkraft spiller en væsentlig rolle regeringens vækststrategi både i form af ønsket om systemeksport samt for at nedbringe den dyre import af fossile brændstoffer.

LDP-regeringen er dog positivt indstillet over for andre elementer i DPJs energistrategi, eksempelvis indeholdt vækststrategien også ambitioner om at liberalisere elektricitetsmarkedet: Elforsyningen i Japan er overladt til 10 regionale monopoler, som har opdelt Japan i 10 energiober uden større forsyningslinjer på tværs, og som står for både produktion og distribution. Resultatet af denne indretning er nogle af verdens højeste priser på el. Kursen på vedvarende energi & energieffektivitet ventes heller ikke at blive ændret betydeligt, selvom målene måske vil blive mindre ambitiøse. I japanske husholdninger er der ingen tradition eller særlig tilskyndelse til at tænke på energieffektivitet. Japanske boliger bygges uden fokus på isolation m.v. – på trods af kolde vintre og meget varme, fugtige somre – men byggereglementet er under revision og flere tiltag er taget til at gøre japanske bygninger mere energieffektive.

Baggrundsnotits

Socialudvalgets besøg i Japan den 1. – 6. september 2013

Japans landbrug

Landbrug i Japan spiller en særdeles vigtig religiøs og sentimental rolle. Landbruget betegnes ofte som ”the foundation of a nation”. Det er således et stolt og traditionelt erhverv med politisk særstatus. Landbrugssektoren er beskyttet af kvoter og endog meget høje toldsatser for importerede fødevarer, ligesom sektoren modtager en meget væsentlig statsstøtte, herunder i form af prisstøtte for f.eks. ris.

Japan importerer over 70% af sine fødevarer, såvel råmaterialer som forarbejdede varer. Der kan ikke ekspanderes, fordi der ikke er mere land at bruge til landbruget – resten af Japan er bjerge eller massiver, hvor det er umuligt at dyrke jorden.

Landbruget står over for et aldersbetinget kollaps. Gennemsnitsalderen for en japansk landmand er over 66 år. Sidst men ikke mindst er den gennemsnitlige størrelse på bedrifterne under 2 ha (i Danmark er den 50). Effektiviteten er derfor lav, og det er svært at gøre landbrugene profitable. Størstedelen er drevet som deltidslandbrug.

Fremtiden for den japanske landbrugssektor afhænger derfor af dens omstillingsevne. Der skal en effektivisering af landbrugsproduktionen og fokus på øget eksport til. Premierminister Shinzo Abe har fremlagt sin plan for landbruget, hvor det mest iøjefaldende er en fordobling af eksporten af landbrugsprodukter over en tiårig periode – fra 450 milliarder JPY i 2012 til 1 billion JPY i 2023. Målsætningerne er rost af landbruget og dets støtter, men kritiske røster mener at det kun er med til at øge bureaukratiet og mængden af mellemmand. Desuden ligner udspillet et tiltag fra 2006, hvor eksporten ligeledes skulle fordobles i 2013, men forblev på cirka samme niveau.

En anden proces der kan være med til at skabe omvæltninger i landbruget er TPP-forhandlingerne. I forbindelse med indtræden i TPP-forhandlingerne, har den japanske regering beregnet at den japanske landbrugssektor kan tabe op imod 3 billioner yen (DKK 174 mia.), fordelt med et tab på 34 pct. for landets risbønder, hhv. 15 pct. og 12 pct. for de japanske svine- og oksekødsproducenter, 10 pct. for mejerisektoren og 8 pct. for fiskerisektoren.

Frihandels fortalere argumenterer for, at TPP (og andre frihandelsaftaler) vil være en (nødvendig) katalysator til at effektivisere det japanske landbrug, der alligevel står over for et aldersbetinget kollaps. Modstanderne (heriblandt den altdominerende landbrugsforening JA Zenchu) mener, at TPP-aftalen vil ødelægge både landbrug og den traditionelle japanske kultur i landdistrikterne.

Baggrundsnotits

Socialudvalgets besøg i Japan den 1. – 6. september 2013

Japans udenrigspolitik – baggrund: forholdet til naboerne

Forholdet mellem Japan og Sydkorea

Japan og Sydkorea er meget vigtige handelspartnere, men også konkurrenter, idet begge landes spidskompetencer ligger indenfor de samme områder, herunder biler og elektronik. Derudover indgår de begge i nære alliancer med USA. USA har dermed en klar interesse i styrket samarbejde mellem de to lande, hvis indbyrdes historie til stadighed har forhindret det.

Forholdet mellem Korea og Japan er stadig ikke helet efter japanske overgreb under besættelsen fra 1905-1945. Særligt de japanske soldaters brug af koreanske kvinder som sex-slaver ('comfort women') skaber stadig vrede i Korea.

Dertil kommer en territorialstrid i det Japanske Hav (East Sea), om Takeshima (Dokdo) øerne. Øerne har siden 1952 været under koreansk kontrol og bebos i dag af et ældre ægtepar samt en udstationeret politibetjent. Japan opfatter Takeshima som japansk territorium, hvorfor den sydkoreanske "besættelse" anses som illegitim og ulovlig. Sydkorea betragter Dokdo som en integreret del af landet og afviser derfor, at der er tale om en territorialstrid. Striden blussede op i 2012, da den sydkoreanske Præsident Lee besøgte øerne. Japan opfattede dette som en provokation, og foreslog at landene sammen indbragte sagen for ICJ (international Court of Justice), hvilket Sydkorea afviste med henvisning til, at der ikke var tale om nogen territorialkonflikt.

Forholdet mellem Japan og Nordkorea (DPRK)

Japan og Nordkorea har ikke formelle diplomatiske relationer. Man genoptog dog i november 2012 den bilaterale dialog efter 4 års pause. Formålet med dialogen var at fremme de bilaterale relationer med udgangspunkt i Japan-DPRK Pyongyang erklæringen fra 2004. Et nyt møde var fastsat til 5.-6. december i Beijing men Japan udskød mødet på ubestemt tid i protest over DPRKs planlagte "satellit"-test. Med den efterfølgende atomprøvesprængning fik udsigterne til en eventuel genoptagelse af dialogen et signifikant længere perspektiv.

Indenrigspolitisk er det vigtigst for Japan at få en afklaring på sagerne om bortførte japanske borgere til DPRK. Af de 18 japanske borgere, som regeringen mener at have sikkert bevis for at de blev bortført, er 5 vendt tilbage.

Det samme historiske forhold vedr. anden verdenskrig, som gør sig gældende i forhold til Sydkorea, gør sig også gældende i forhold til DPRK.

Baggrundsnotits

Socialudvalgets besøg i Japan den 1. – 6. september 2013

Forholdet mellem Japan og Kina

Japan og Kina er hinandens vigtigste handelspartnere. I 2012 udviklede forholdet de to lande i mellem dog i betydelig negativ retning. Striden stod, og står, om Senkaku (Diaoyu) øgruppen, som Japan kontrollerer, men Kina gør krav på. Øerne har begrænset strategisk betydning, men er genstand for symbolpolitik med et indenrigspolitisk publikum i begge lande, samt en principiel strid om suverænitet. Der findes desuden betydelige fiskeressourcer og formentligt også olie/gasforekomster, som selvsagt er af betydning for det ressourcehungrende NØ-Asien.

I 2012 købte Japan 3 af 5 øer i den omstridte øgruppe fra deres private ejer, hvilket medførte omfattende anti-japanske demonstrationer i Kina samt en kraftig nedkøling af det bilaterale forhold.

Baggrundsnotits

Socialudvalgets besøg i Japan den 1. – 6. september 2013

Japans historie indtil 1952

Stenalderen

Den japanske stenalder begyndte omkring 40.000 år f.Kr. og sluttede omkring 12.000 f.Kr., der markerede slutningen af den sidste istid. Jomon-perioden (14.000 til 300 f.Kr.) var et jæger-samler-samfund med en rudimentær form for landbrug. Yayoi-perioden (300 f.Kr. til 250 e.Kr.) var karakteriseret ved introduktionen af en række nye praksisser som vævning og risdyrkning samt forarbejdelsen af jern og bronze. I Kofun-perioden (begyndende omkring 250 e.Kr.) blev der for første gang etableret deciderede militære stater samt nære relationer med de tre kongeriger i Korea.

Japans klassiske periode

I Asuka-perioden (538-710) blev Japan en mere samlet nation med en centraliseret stat. Buddhismen blev introduceret til Japan i 538 fra den koreanske halvø. I Nara-perioden fortsatte nationsdannelsen, og perioden er ofte portrætteret som den japanske guldalder. I 710 blev hovedstaden flyttet fra Asuka til Nara. Heian-perioden (794-1185) anses for højdepunktet for det kejserlige styre i Japan, og perioden er især kendt for sin ekstraordinære kunst og litteratur.

Det Feudale Japan

Den feudale periode i Japans historie var domineret af magtfulde, regionale familier, og kejseren fungerede primært som kransekagefigur. I Kamakura-perioden (1185-1333) blev Japan i realiteten styret af shogunatet fra Kamakura. I 1333 blev shogunatet væltet ved et statskup kendt som Kemmu Restoration. Kuppet var anført af kejser Go-Daigo. I løbet af Muromachi-perioden (1336-1573) overtog Ashikaga Takauji dog den politiske magt fra kejser Go-Daigo. I 1467 blev der for første gang etableret kontakt med vesterlændinge – nemlig de portugisiske "Nanban"-handelsrejsende. Azuchi-Momoyama-perioden (1568-1603) markerede en periode af militær og politisk genforening under én leder. I Edo- eller Tokugawa-perioden (1603-1868) kom magten i hænderne på et nedarvet shogunat, der tog kontrollen over samtlige samfundsanliggender og etablerede et bureaukrati. I hele perioden undgik Japan at involvere sig i internationalt. Tokugawa-perioden bragte fred og velstand til en nation med et befolkningstal på 31 millioner mennesker.

Meiji-restaurationen

Begyndende i 1868 foretog Japan gennemgribende politiske, økonomiske og kulturelle forandringer. Den 77 år lange periode, der varede indtil 1945, var en tid med hastig økonomisk vækst.

Baggrundsnotits

Socialudvalgets besøg i Japan den 1. – 6. september 2013

I løbet af 1910'erne og 1920'erne udviklede Japan sig i en mere demokratisk retning. Imidlertid blev parlamentarismen ikke rodfastet dybt nok til at modstå det økonomiske og politiske pres fra den store internationale depression. I denne periode fandt en omfattende militarisering af Japan sted. Dette skred i militaristisk retning var muliggjort af Meiji-forfatningens uklarhed og tvetydighed - navnlig fordi det lovgivende organ udelukkende havde ansvar over for kejseren og ikke over for folket.

Japan blev en imperialistisk magt og koloniserede Korea og Taiwan. I 1931 begyndte Japan en de facto besættelse af Manchuriet og Kina på trods af modstand fra Folkeforbundet og USA. I spidsen for invasionen stod oberstløjtnant Kanji Ishiwaru, og efterfølgende oprettede den japanske regering en marionetregering under den sidste kinesiske kejser, Pu Yi. Fra 1937-45 var kejser Hirohito øverstkommanderende for militæret. Efter at have sluttet sig til Antikominternpagten i 1936 dannede Japan Axis-pagten med Tyskland og Italien den 27. september 1940. Mange japanske politikere var af den opfattelse, at en krig med Vesten var uundgåelig på grund af kulturelle forskelle og den vestlige imperialisme. Den japanske imperialisme blev retfærdiggjort ved at genoplive den traditionelle opfattelse af Hakko ichiu – Kejserens guddommelige ret til at samle og regere verden.

Som resultat af rapporter om japanske grusomheder i Kina – så som Nanking-massakren – steg spændingerne mellem Japan og USA. USA støttede Kina med penge, forsyninger etc. Som gengældelse for Japans invasion begyndte en embargo mod Japan, og den 25. juli 1941 blev alle japanske aktiver i USA indefrosset. Mange civile japanske ledere, herunder premierminister Konoe Fumimaro, mente, at en krig med USA ville ende i nederlag, men følte samtidig, at de indrømmelser, som USA krævede, ville frakende Japan sin stormagtsstatus og gøre landet til et muligt offer for de vestlige magters beslutninger.

Krigen blev en kamp på masseproduktion og logistik, hvor amerikanerne var i stand til at producere og opretholde en langt stærkere flåde og et stærkere luftvåben end japanerne. Derudover var amerikanernes kommunikations- og logistiksystemer japanernes overlegne. Japanernes forsyningslinjer blev strukket til det yderste, og landet var ikke i stand til at forsyne sine tropper - mange soldater endte med at dø af sult.

Tokyo og andre store industribyer blev fra begyndelsen af marts 1945 bombet i grus. Selvom krigen så håbløs ud for japanerne, var kredsen omkring kejseren ikke villig til at indgå i forhandlinger om en overgivelse. Først i august 1945 - efter de to atombomber og den sovjetiske invasion af Manchuriet - godkendte Kejser Hirohito en overgivelse. En overgivelse, der indfattede, at han kunne bibeholde pladsen på tronen.

Baggrundsnotits

Socialudvalgets besøg i Japan den 1. – 6. september 2013

Besættelsen af Japan

Japan havde aldrig før været besat af en fremmed magt, og amerikanernes intention om at omdanne Japan til et fredeligt demokrati fik langvarig effekt. Japan kom under ledelse af General Douglas MacArthur. Det vigtigste for amerikanerne var at gøre Japan til en fredelig nation og etablere et demokratisk selvstyre. Shigeru Yoshida spillede i den forbindelse en centrale rolle som premierminister (1946-1954). Hans mål var en hurtig genopbygning af Japan og et samarbejde med den amerikanske besættelsesmagt. Han ledte Japan baseret på tre principper (Yoshida Doktrinen): Økonomisk vækst som den primære nationale målsætning, ingen deltagelse i internationale politisk-strategiske spørgsmål og en stærk alliance med USA. Doktrinen viste sig at være en succes for Japan.

Fredsftale

USA og 45 andre allierede nationer underskrev en fredstraktat med Japan i september 1951. Gennem traktaten genvandt Japan fuld suverænitet den 28. april 1952.